NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih rečí.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII. V sredo 17. maliga serpana (julija) 1850. *List 29.*

Izredni občni zbor
krajnske kmetijske in obertnijske družbe v Ljubljani.

(Konec.)

Po tem so prišli predlogi posamesnih podružnic in udov na versto. Tajnik družbe, Dr. Bleiweis je nar poprej g. nadvojvoda vprašal, ali dopustí: de bi se pritožba Novomeške podružnice zoper družbine postave zboru brala? Svitli nadvojvoda so odgovorili: „Tudi na me je poslala Novomeška podružnica en spis tiste pritožbe, eniga ministerstvu in eniga deželnimu poglavarju — po vèrh tega sim tudi v „Gracarci“ najdel danes zjutraj to reč očitno v časopisu razglašeno, ktera se mora tedaj očitno razsoditi. Narpoprej moram le vprašati: čmu je podružnica tako reč, ki le družbo zadeva, na 4 kraje poslala? čmu jo je še verh tega v časopisu razglasila? Časnikarji vzamejo, se vé de, vse kar se jim pošlje, de imajo le s čim svoje dolge liste napolniti, pa ne pomislijo, de s takimi natisi dostikrat razpartije vžigajo in edinost spodkopujejo. Kogá če ministerstvo s to vlogo storiti? kogá deželni poglavar? Na družbo se mora verniti. Jez pravim: „Bratovsko in zložno ravnajmo!“ Ta pritožba pa pravi: „Mi ne zaupamo svojim bratam.“ Ali zaupanja in edinosti je potreba, ako hočemo kaj dobriga dopernesti. In čmu taki ovinki? Čmu razglasovanja po časopisih? To omadežuje družbo. Pošteni, odkritoserčni in zvesti hočemo v vsim biti, kakor so Krajnci vedno bili in so še! Vi pa, gospodje iz sredniškiga odbora, pojte brez enostranosti svojo pot in pošlite to „pritožbo“ vsim podružnicam v razsodbo. So prišli njih odgovori nazaj, potem se posvetujte in sklenite to reč.“

Komaj so svitli nadvojvoda ta govor končali, je zadonelo tako glasno „živijo“ in je donelo tako zadovoljno ploskanje z rokami, de se je zbornica trêsla. Nadvojvoda so svojo odkritoserčno besedo, de le v edinosti, zložnosti in poštenosti je moč, takó globoko v serca pričijočih ségli, de je vsaki pravi domorodec po tem krepkim govoru vès nadušen bil. —

Potem je Dr. Bleiweis pismo slavniga prof. Dr. Hlubeka bral, ki ga je zboru pisal in ki 3 važne reči obseže. Pervič svetje: ktere reči naj bi kmetijska družba v veliko obertnijsko razstavo v London poslala;*) drugič prosi družbo, de naj bi poduk za murvino rejo in za rejo sviloprejk (židnih gosenc), ki ga je on ravno zdej prav po domače spisal, v slovenskim jeziku natisniti dala in ga po deželi prav po ceni prodajala. Štiri podobe, v razjasnjenje tega poduka, je gosp. Dr. Hlubek brez plačila v toliko iztisih družbi ponudil, kolikor jih potrebuje. Tretja predloga g. Hlubeka je bila, de naj kmetijska družba vnovič za ponižanje solí prosi. Vsi predlogi gosp. dohtarja so bili enoglasno poterjeni in s sosebno zahvalo je sprejel zbor hvale vredno ponudbo, družbi gor imenovane podobe brez plačila podariti. Le zastran Oberfelderja, žlahniga Vipavskiga vina, je gosp. Vertovc opomnil, de se ga premalo pridela (kakih 10 veder), de bi tedej Angležam ne mogli vstreči, če bi ga veliko kupiti hotli.

Potem je g. predsednik Terpinc naznanil zboru, de je visoko ministerstvo pred nekimi mesci družbi bukvice poslalo, ktere priporočujejo pridelovanje jagod tistiga germovja, ki se psikovna ali pasje ternje (Kreuzdorn) imenuje in iz kterih jagod, če so bolj žlahniga pleména, se draga rumena farba napravi. Kmalo potem je prejela kmetijska družba iz Vipave nekoliko psikovnih jagod s prošnjo, naj bi se poskusile: ali dajo lepo farbo. Gosp. predsednik je nekoliko téh jagod poslal berž za poskušnjo na Dunaj, od kodar je neke dni pred zboram veselo poterjenje prejel, de poskušene jagode dajo veliko veliko lepši farbo od Ogerske, de bi se tedaj za rejo in pridno obdelovanje imenovaniga germovja dobro splačevalo. — To naznanilo so g. nadvojvoda in zbor z veseljem zaslišali.*)

Gosp. Ferd. Šmidt, odbornik kmetijske družbe, je razložil potem dobroto, de se polje in vinogradi zavarjejo (asekurirajo) škode po toči, in je goreče prosil vse ude, de naj bi priporočevali Teržaško točno asekuracijo, ki je toliko koristna.**)

Po tem priporočilu je gosp. Šmidt razodel sedanji stan obertnijske družbe na Krajnskim, ki je že zmiraj v bratovski zavezi s Štajarsko. Žalostno je le, de ta družba, ktera je sosebno za podúk mladih rokodelcov v risanju in po tem v napeljevanju k umetnimu rokodelstvu toliko koristna, nima veliko več podpornikov. Sedanje število udov znêse le 86. Gosp. Joahim Oblak, pridni učenik v ti risarski šoli, je pokazal svitlimu nadvojvodu nektere dela svojih učencov, ktere so zlo pohvalili.

Po tem ko so g. nadvojvoda čudovito izverženo stêblo v zbor prinešeniga biluša (šporgeljna) ogledali, so govorili z gosp. Fleišmanam, sedanjim oskerbnikam c. k. botaniškiga verta, so skerbno poprašali, kakó de zdej s tem vertam stojí, in so žive želje razodeli, de bi se ta imenitni vert nikakor v nemar ne pustil.

Zdej je bil sklep slovesniga zbora. Gosp. predsednik se je ponižno zahvalil za veliko čast, ki so jo svitli nadvojvoda družbi skazali, in za dobre svete, ki so jih ji dali, in Jih je povabil, de naj bi nas kmalo obiskati blagovolili. Gosp. nadvojvoda so prijazno za-

*) Te po gosp. dohtarju nasvetovane reči bomo drugo pot v posebnim popisu na znanje dali. Vred.

*) V 43. listu »Novic léta 1848 se najde lep poduk zastran psikovne (Kreutzdorn) pod nadpisam: »Priporočilo zareje koristniga germa.« Priporočimo ga pazljivo prebrati.

**) Drugo pot bomo prinesli obširniši to priporočilo. Vredo

gotovili, de bojo radi kmalo spet prišli — in med donečim „Živijo“ so zapustili zbornico in se z g. deželnim poglavarjem in g. predsednikam kmetijske družbe v kočíjo podali, ki jih je peljala nar poprej v kovaško in živinozdravniško šolo na Poljane. Mnogo udov v 8 kočíjah Jih je spremílo.

V kovaški in živinozdravniški šoli, kjer so vsi učeniki in praznično oblečeni učenci visociga gosta slovesno sprejeli, so pogledali g. nadvojvoda od konca do kraja vse naprave. Dovolili so tudi, de so učenci pričo Njih eno podkev naredili, kar jim je tako dobro spod rok šlo (o dveh ognjih je bila podkev narejena), de so jih nadvojvoda glasno pohvalili. S celo napravo te šole so bili nadvojvoda takó zadovoljni, de so pohvalo večkrat ponovili in učenikam priporočili, v prid domovíne lepó začeto delo neutrudljivo posledovati. Pogledali so g. nadvojvoda vèrt kmetijske družbe in so veselje razodeli, ko so toliko murv vidili namenjenih v povzdigo domačiga pridelovanja žide. Gosp. predsednik Terpinc je poslednjič pokazal nektere kmetijske orodja, ki so na tem dvoru za izgled shranjene.

Iz te šole smo jo odrinili v kmetijsko šolo, ki jo je prevzel izvedeni kmetovavec g. Jožef Bišof na svojim posestvu „Thiergarten“. Memo gredé so obiskali g. nadvojvoda grad družbiniga predsednika g. Terpinca na Fužinah (Kaltenbrunn), in vsi smo ostali tukaj, ki smo g. nadvojvoda spremljevali. Prijetni pogled, ki se iz grada tukaj človeku odprè narpoprej na Ljubljanico, ki pod gradam čez skalovje bobní v krasnim slapu, in po tem na daljne gore krog in krog, je globoko ganil presvitliga nadvojvoda, ki je iskren prijatel naravne lepôte, in kterimu so vse naše gore natanjko po iménu znane. Iz grada, kjer je gospá Terpincova visociga gosta spodobno sprejela, smo se podali vsi za g. nadvojvodam na vert v hladno senco košatiga drevja. Že na poti na to mesto smo se okrepčali s hladno studenčnico, ki izvira iz bistriga studenca, v kteriga dnu je lesketalo iz mnogoličnih cvetlic napravljeno imé J. ljubljeniga nadvojvoda Janeza. Na mestu pod košatim drevjem pa smo se vstavili, in tukaj je pripravila ljubeznjivo skerbna gospá žlahne jedíla in pijače, vtrudene goste nekoliko okrepčati, ker je že dve čez poldne bilo. Blizo nas so bile na senenih kopicah mnoge kmetijske orodja umetno sostavljene in krog kopíc je bil razpet cvetlični venec, v kteriga sredi se je vidila čerka *J.* Za temi kopícami na veliki senožeti so kosili pridni kôsci travo, in zale dekle so nakošeno senó vkup spravljale. Vse to skup je dalo pogled, de si lepšiga misliti ne moreš! Vreme je bilo pa tudi tako, de celo léto nismo še taciga dneva imeli. Hladen veterček je pihljal in je tolažil vročíno praviga polétniga dneva. G. nadvojvoda, deželni poglavar grof Chorinsky, gospá Terpincova in g. Terpinc so sedeli večidel skupej in se prijazno pogovarjali — mi drugi pa smo okoli njih stali in vživali serčno veselje prijazniga gostiša. Marsiktero „zdravico“ smo tiho med nami napili. Zdej pa prime naš g. predsednik Terpinc kupíco v roko in napíje pod milim nebam na slavo ljubljenimu nadvojvodu — in stoterno „Živijo“ je spremilo to zdravico. Na to odgovorí nadvojvoda: „Tudi na Vaše zdravje, gospodje, in na blagor cele Krajnske dežele! Krajna je lepa dežela in njeno ljudstvo je verlo ljudstvo. Le obdelujte pridno domači jezik, domače šège in domače kmetijstvo, obdelujte vse prav pridno, in tako bo vse dobro šlo!“

Imenitno pomembo te zdravíce so pričijoči dobro razumeli in vnovič glasno „slavo“ vstavoljubimu nadvojvodu izustili.

Le težko so se g. nadvojvoda in vsi, ki smo bili ž Njimi, od tega rajskiga kraja ločili — pa móglo je biti, ker so hotli nadvojvoda še kmetijsko šolo g. Jožefa Bišofa in papirnico in olarijo v Vevčah obiskati.

Iz g. Terpincoviga verta, kjer smo od mile gospé slovo vzeli, smo šli vsi peš na gosp. Bišofa posestvo v Thiergarten. Pri vratih je že čakal gosp. Bišof, predstojnik kmetijske šole, s svojima dvema učencama in z gosp. kaplanam te fare prihoda presvitliga nadvojvoda in ga je spodobno sprejel. Nadvojvoda so ž njim pregledali vse njegovo posestvo od perve do zadnje rečí; so šli tudi v hleve in so v živinorejskih rečéh veliko svojih imenitnih skušinj in vednost razodeli, ravno tako tudi sirnici i. t. d. Poslednjič je g. Bišof pokazal g. nadvojvodu pisanja svojih učencov, ki jih morata v obliki dnevnika (Tagebuch) izdelovati, in g. nadvojvoda so tako dopadajenje nad teh izdelkih razodeli, de so g. Bišofu naročili, de naj Jim en prepis teh pisanj v Gradec pošlje. Sploh so g. Bišofu veliko hvalo njegove šole na znanje dali.

Potem smo se peljali v papirnico in olarijo v Vevče. Vlastniki teh za Krajnsko deželo zlo imenitnih in koristnih fabrik, namreč g. Galle, Terpinc, Češko in Bišof so sprejeli na lepo okinčanim dvoru, kjer so z vodjem vred čakali delavci in delavke praznično oblečeni presv. nadvojvoda, in ga tudi z glasnim „živijo“ sprejeli. Nadvojvoda so ogledali vse naprave teh dvojnih fabrik, — le škoda, de ravno velika voda ni pripustila, de bi bila popirnica ta dan popir delala. Pri odhodu so se g. nadvojvoda prijazno zahvalili vlastnikam, de so jim toliko lepiga in koristniga pokazali.

Zdej je šla pot v Ljubljano nazaj — h kosilu v kazine, kjer se je 100 udov kmetijske in obertnijške družbe snidilo.

Kosilo je bilo prav veselo, in mnogo serčnih zdravic se je pilo na slavo presvitliga cesarja, g. nadvojvoda, njegove gospé in njegoviga sina, na blagor krajnske dežele, kmetijske družbe, na slavo krajnskiga deželniga poglavarja, avstrijanske armade i. t. d.

Po kosilu smo spremili g. nadvojvoda domú — in le en glas je bil, de nikdar ne bomo tega preveseliga dneva pozabili.

Drugo jutro so zapustili ljubljeni nadvojvoda Ljubljano. Pred odhodam je bil še enkrat družbini odbor pri Njih, se zadnjikrat pokloniti svojimu visoko častitimu predstojniku, in predsednik družbe g. Terpinc je pri ti priliki g. nadvojvoda naprosil, de bi dovolili, de bi se smel nov del papirnice, v kteriga posest je fabrika 25. rožnika stopíla, v vedni spomín tega dneva Janezija imenovati, kar so nadvojvoda radi privolili. — Pred odhodam so podelili g. nadvojvoda en iztis tiste svetinje s Svojo podobo, ki je bila Njim na čast v Frankobrodu 1848 skovana, v dar Ljubljanskimu muzeumu.

Odbor kmetijske družbe je spremil g. nadvojvoda z njegovo rodovíno na železnico, kjer so zopet obljubili nas kmalo obiskati, in če bo le moč, že mesca listopada o velikim zboru.

Eno četertinko čez 8 so nas zapustili ljubljeni nadvojvoda — in naše serčne želje so Jih spremíle, de bi Jih kmalo tako zdrave in vesele zopet vidili, kakor so nas danes zapustili.

Hvala, komur hvala gré.

Ze od léta 1730 stojí v Ljubljani sedanja lepa cerkev sv. Petra, ki ima spodej nad koram dve votlini (Nischen), brez de bi bile one dozdaj z podobama, za ktere ste vender pripravljene, olepšane. To pa se je letas zgodilo. Ti podobi aposteljnov Petra in Pavla namreč, ste iz mehkiga kamna per Moravčah izse-

kane, in 28. p. m. v imenovani votlini postavljene. Visoke ste po $7^1/_2$ čevljev in težke po 24 do 30 centov. Podobar Matevž Tomc iz Šent-Vida nad Ljubljano je nju umno naredil in se tako praviga mojstra v svojim delu očitno pokazal. Kakó lepo stojí podoba sv. Petra. Tù se prav vidi uni učenec, ki je bil zavoljo Gospoda vse zapustil in ga zares ljubil; — in v podobi sv. Pavla se berž spozna goreči apostelj nevernikov z resnobnim obličjem, plešasto glavo, orlovim nosam in bolj majhno postavo, kakor ga Fleury v svojih zgodovinah (tom. 1. livre 2. tract. XXV.) popiše. —Hvala torej mojstru, kteri je pokazal, de tudi slovenski sinovi umetaljske dela dobro storiti znajo, ako se jim le prilika da, in de torej ni ravno treba samo na Laškim podobarskih izdelkov iskati.

Nova kmetijska podružnica na Krajnskim.

24. dan p. m. se je vstanovila podružnica Turjaško-Ribniška (Auersperg-Reifnitz). Za predstojnika so zbrani udje izvolili gosp. Jožefa Rudeža v Ribnici, — za odbornike pa g. Matevža Logarja v Ribnici, gosp. Janeza Koslerja mlajšiga v Orteneku, gosp. Janeza Zieglerja fajmoštra v Dolenji Vasi, in gosp. barona Alojzija Lazarini v Cobeljsbergu.

Omika in izobraženje Slovencev.

(Spisal Svečan.)

(Konec.)

2. Vsaki Slovenec je dolžen in zavezan, se omikati in izobraževati za to, ker je deržavljan.

Človek je tudi dolžen za svojo časno srečo skerbeti; čas pa hiti, svet hitro napreduje; kdor toraj svojo omiko zanemari, tisti zaostaja in pride u škodo in nesrečo. Poglejmo na kmetijstvo, rokodelstvo, tergovstvo, in obertnijštvo! Koliko novih rečí, od kterih naši predstariši še senjali niso; koliko čudnih naprav, ktere se marsikomu nemogoče zdejo!

Število ljudi na svetu silno hitro raste, zemlja pa noče bolj velika in široka in bolj rodovitna postati. Ako toraj hoče kmet na malem, tesnem prostoru toliko žeti, kolikor za svoj živež, za davke in druge reči potrebuje, mora on u kmetijstvu napredovati, da zemljo prisili, več in obilnejši sadja roditi. Ravno taka je tudi drugod. Rokodelci, kupčevavci, in obertniki se den na den množijo, tovarne (fabrike) se stavijo, stroji (mašine) se iznajdejo, da se mnogo lepe in čedne robe za dober kup nadela. Če hočejo toraj ljudje kaj dela imeti, se od njega živiti, in svojim drugim potrebam postreči, je očevidno treba, da oni u teh znanostih napredujejo. Kdor noče ubožati, mora knjige in časopise prebirati, da vidi, kako drugi ljudje polje obdeljujejo, živino redijo, in sadje požlahtnujejo, kako si u rokodelstvu, kupčiji, in obertniji naprej pomagajo, in se živijo; to se pravi: Slovenec se mora učiti, omikati. —

Naša nova vlada (ustava ali konstitucija) je vsim Avstrijancam mnogo novih in lepih pravic podelila; ustava je gospoda in kmeta, plemenitneža in prostaka, bogatega posestnika in bornega gostača (oferja) zastran deržavnih in srenjskih pravic enake storila: vsi deržavljani so pred postavo jednakopravni (gleichberechtigt). Dalej je ustava vsakemu deržavljanu dala pravico in svobodo; da smemo u svojej srenji (soseščini), kakor tudi v deželnem in deržavnem zboru, če je u nja izvoljen, brez straha odkritoserčno svoje misli razodeti, in za to alj uno reč pregovoriti. Prav imenitne pravice naša začasna srenjska postava srenjam izroči; postavim gospodarstvo s srenjskim premoženjem, popravljanje srenjskih potov, skerb za šolo i. t. d. Tudi bojo srenje pomagale hudodelnike loviti, in jih višjim oblastnijam u pest izročevale, bojo pri popisovanju (konskribirengi), pri novačenju (rekrutirengi), cesarskim gosposkam na strani stale i. t. d. Kaj pa hoče srotle! pri tacih rečéh govoriti, ako postav ne pozna, in ne ve, kaj sme biti, kaj ne sme biti, kaj bi bilo koristno, kaj škodljivo?

Po novej vstavi ima vsaki, ki bo za to izvoljen in poklican, pravico se vdeležiti ne samo pri postavodajanju za srenje, temuč tudi pri postavodajanju za celo deželo, ja za celo deržavo. Na deželnim zboru se bo pogovarjalo in posvetovalo od reči, ki deželo (kronovino) zadenejo, ín se bojo za kronovino postave dajale: tako na deržavnim zboru za celo deržavo. Da Slovenec ne bo prisilen, poslance za deželni in deržavni zbor iz ptujega naroda voliti, in ptujce za svoje zastopovavce in zagovornike izbirati, da bo tudi on v stanu pametno, modro in resno govoriti in sklepati, o koristnih in potrebnih naredbah svetovati in razsoditi, in kot umen in pravičen poslanec v zborih sedeti in sloveti: — je treba da se vsaki Slovenec na vso moč trudi in prizadeva, se omikati, si potrebnih znanost nabrati, se na višjo stopnjo izobraženosti vzdignuti.

Od Slovencov, in slovenskega naroda se je do marca 1848 malokedaj, ja clo nič kej slišalo, po ustavi so vsi narodi jednakopravni. Ustava in ustavna jednopravnost bo pa Slovencem le tedej v prid prišla, kedar bojo Slovenci sami na svojih nogah stali, jo popolnama vpotrebovati in vživati znali. Dokler pa bojo Slovenci za drugimi narodi u omiki in izobraženosti zaostajali, bojo ptuji bolj učeni narodi tudi za nje politiko delali, nad njimi gospodarili, — Slovenci pa bojo kakor doslej hlapci in sužni ostali. —

Vse naše nove še tako potrebne in koristne naprave in postave, cela naša ustava ne bo nič pomagala, ako vsi deržavljani Avstrijanske carevine, ako kmeti in gradjani, vsi nižji prosti ljudje ne bojo u znanostih napredovali: ustavna deržava potrebuje tudi izobraženih deržavljanov. „Dajte cesarju, kar je cesarjeviga!“ Vsaki je toraj dolžen, ustavnega cesarja in njegovo ustavno vlado podpirati, kar je pa brez omike in izobraženja nemogoče; le omikan in izobražen človek je u stanu, biti ustaven srenjčan, ustaven deželan, ustaven deržavljan. Za to je vsaki Slovenec dolžan in zavezan se omikati in izobraževati, ker je deržavljan. —

3. Vsaki Slovenec je dolžan in zavezan, se omikati, za to, ker je Slavjan.

Že u naj starejših časih je bil slavenski narod velik, izobražen in slaven. U dogodivščini slavenskega jezika in slovstva pravi slavni Šafarik: „Vidili smo iz kratkega zgodopisa navad in šeg starih Slavenov, da so od nekadaj (že u nepomnjivih časih), že dolgo prej ko so se keršanske vere poprijeli, mile zveze gradjanstva, vojsko, kmetijstvo, tergovstvo in obertništvo poznali, in imeli vasi in mesta, svoje bogove in božje veže, u kterih so se zavolj žertvovanja, zavolj sodb, in zavolj občnega posvetovanja snidovali; da so sicer malikovavci bili, pa nikakor taki okrotniki alj divjaki, kteri bi nič ne bili vedili od jednega naj vikšega Boga, nič od neumerjočnosti duše; da so vsi s pripomočjo svojega vsim kolenom znanega jezika u nerazterglivo versto zedinjenih deržav združeni bili. Na tako vižo so morali že tačas Slaveni svoje slovstvo in že zadosti izobražen, očiščen in na stopnjo popolnosti vzdignjen jezik imeti.“ Tako so naši predstariši, slavni Slavjani, še dolgo pred rojstvam našega zveličarja sloveli kot omikani in veliki narod. Od Tater do jadranskega, in od Tiroljskih planin do černega morja so imeli svoje

stanovitne sedeže, niso le samo od pastirstva, lovitve zverin in ribstva živeli, temuč so poznali umetnosti izobraženih narodov, obertnijo in kupčijo, so obdelovali polje in vinograde, in redili živino, niso tedaj na nizkej stopnji omike in izobraženosti stali. Clo visoko učeni Rimljani so Slavjane zlo štimali, so iz med njih si bili izbirali naj hrabrejše in krepkejše vojšake in bojare, tudi vladike in vojvode, in Slavjane najdemo tudi na cesarskem prestolu u Carigradu. —

Pa Rimljani so Slavjane podjarmili, njim svoj latinski jezik urinili, jih polatinčili. Od tih mal so slavjanske modrice utihnile in drugam pobegnile. Slavjani so zgubili svoj jezik in svoje slovstvo, in so u omiki in u znanostih za drugimi narodi zaostali, in le to je sila čuda božja, da slavenski narod u tih brezštevilnih stiskah in nadlogah, ki so ga sto in sto let žulile in tlačile, ni poginul, konca ni storil. Vsaki dober sin pa blago in premoženje svojih starišev ceni in varje, njih čest in slavo ohraniti in povišati želi; — nam Slovencem bi pa ne imelo mar biti za nekdanjo čest in slavo našiga naroda, mi Slovenci bi mogli biti tak nehvaležnega, černega serca? Pa le prosvitlen, omikan, in izobražen narod bode srečen in slaven; na omiko in izobraženost se upira vsacega naroda sreča in slava; le tako bojo tudi Slavjani svojo nekdajno slavno ime zad dobili. Za tega voljo je vsaki Slovenec dolžen in zavezan, u znanostih napredovati in se omikati, ker je velike Slavije sin, ker je Slavjan. —

Zlate bukve.

Odpríte se, in dajte zapisat z velicimi čerkami iména verlih učenikov Kamniških šol, ki napeljujejo mladost k soznanjenju z maternim jezikam, de ga beró in pišejo z veseljem in tako jih na pot napeljujejo, se na duši in telesu omikati; kar je vsakterimu v sedanjih časih neogibljivo potrebno, kdor želi srečno živeti. Lepi sad teh verlih in rodoljubih učenikov se razodeva v celim početju Kamenčenov. Ljubezen do dela pokojnosti, šparovnosti in brez stisnenstva, pobožnost brez hinavstva, poštenost, lepa soseskina sprava, odkritoserčnost in zadovoljnost so čednosti, ktere sploh Kamenčanje kinčijo. To je neprecenljivi sad, ki izvira iz semena vsejaniga v mehke serčica Kamniške mladosti po rodoljubih in pobožnih gospodih reda sv. Frančiška brez vse nade ali lakomnosti drugiga plačila, zvunaj veselja bližnje oblagovati.

Kamničanje! častite jih in bodite jim pri vsaki priložnosti hvaležni. Dr. Orel.

Iz Noviga mesta.

Kakor v drugih krajih naše dežele, so bile tudi v Novim mestu v ponedeljik 1. mal. serp. nove sodne gosposke z očitnim in ustnim ravnanjem vpeljane.

Prav veselo in slovesno je bil zató ta dan obhajan. Častitljiva duhovšina, vojaški in uradni nadstojniki s svojimi podložnimi, meščanska straža prav lepiga junaškiga obnašanja, sploh vsi meščanje so se praznovanja tega dneva z pravo prijaznostjo vdeležili. Pri slovesni sv. maši v kapiteljski cerkvi se je bila sošla velika množica ljudí vsaciga stanú, in vidilo se je iz vsih pobožnosti, de je vsak dober dar le od zgoraj pričakovati.

Po končani službi božji so se c. k. uradniki spremljeni od množice podali v poslopje nove deželne sodnije, ker je gosp. predsednik žl. Scheuchenstuel v očitnim velikim zbirališu s krepko, prijetno besedo razložil visoko pomenljivost dneva spolnjenja cesarske obljube, storjene v §. 103 deržavne vstave; je priporočil uradnikam novih sodništev natanjčno, neoskrunjeno dopolnovanje njih dolžnosti; se zahvalil pričijočim, za toliko prijazni sprejém, in podbudil vse k zaupljivi pripomoči v čast in korist naše avstrijanske domovine

Po gosp. predsedniku je nastopil. cesarski pravdnik gosp. Dr. Lušin z nagovoram v našim domačim jeziku, kar se je toliko bolj prilêglo, ker je bil ravno teržni dan in zató velik shod od vsih strani novomeške okolice, in ker se je bilo v zadnjih časih tudi neko poželjenje, samoblastno sebi pravico storiti, med ljudstvam pokazalo. Nasloneči se na besede gosp. predsednika je gosp. cesarski pravdnik tudi visoke pomembe dneva opomnil, ter tako naprej govoril: „Vpeljanje pa novih sodnih oblast, gospodje moji! je dolgo zaželjeni sad sedanjiga mirniga stanú avstrijanskiga cesarstva. Vsim vam je znano kako so se od predlanjskiga léta zbirali strašni viharji in grozovite vremena nad Avstrije obnebju. Zunanji in znotranji nje sovražniki so si bili v roke segli, de hočejo podkopati in razdjati mogočno drevo, ukoreninjeno že od sto in sto lét. — Tode na pomiglej Vsigamogočniga so se razsuli vsi ti černi oblaki; spet je zasijalo solnce veselja; in kakor ogenj zlató žlindre čisti, ravno tako se je vzdignila Avstrija iz nesreče mogočna, očišena, prerojena.“

„Drugači pa tudi ni moglo priti po poti večne previdnosti; saj je nazadnje vender še vselej obveljala dravična reč; in na pravico je pa ravno zidano in vterjeno prekrasno poslopje avstrijanskiga cesarstva. Že ranjcimu Cesarju Francu neumerjočiga spomina je bil izvoljivni prigovor leta: Justitia regnorum fundamentum, to je: poglavitni steber kraljestev je pravica.“

„In komaj so bili enmalo potihnili predrečeni hudi viharji, so že tudi naš Cesar Franc Jožef spoznali eno nar pervih potrebnosti: vstanoviti in vpeljati nove postave in nove sodne oblasti. — Ampak grozno težko in ostrašljivo je bilo to delo. Tode z veseljem in serčnostjo so se ga poprijeli Njegovi neutrudeni ministri in drugi visoko zasluženi možje; in glejte dopolnjena je volja Cesarja, doveršene so lepe naprave v sodnih rečeh.“

„Od današnjiga dneva so začete in vpeljane nove sodne oblasti, pri kterih bo zanaprej imel vsaki svojo pravico iskati. Bodi bogatin, bodi revež, bodi visociga, bodi niskiga stanú: vsacimu se bo delila le ena sama, gola, čista pravica. Zatorej pa naj bo vsakteri ojstro svarjen, ne sam sebi pravice jemati, naj bo že za karkoli hoče. — Ako kdo eniga druziga kakšniga hudodelstva ali prestopka kriviga misli, naj ga naznani in izroči postavnim gosposkam. Sej gre vsaki sodni oblasti, in tako tudi meni kakor cesarskimu pravdniku in mojim namestnikam posebna dolžnost in pravica, hudodelnike kakor hitro je mogoče dati prijeti, obsoditi in zasluženi kazni ali štrafingi podvreči. — De se tedaj nobedin ne prederzne segati samolastno v opravila cesarskih oblasti, zakaj težko in naglo bo padla roka pravice na vsaciga, kdor jo žali.“

„Vender gospodje moji! danes vpeljane sodne gosposke niso samo za strah hudobnimu; one so tudi močna podpora vsim pravičnim in poštenim ljudem, so zavetje zapušenim vdovam, so pribežališe revnim sirotam, katerim očete namestujejo. Upamo tedaj z božjo pomočjo, de bodo lete nove sodne naprave deželi dober sad prinesle. In zató pa tudi mislim, de se spodobi skazati gorečo hvaležnost našimu skerbnimu in milostljivimu Cesarju Francu Jožefu. S čem pa hočemo skazati leto našo hvaležnost drugači kakor z nepremakljivo, skalnato zvestobo proti Njemu in celi Njegovi veličastni hiši. Sej vsaki med nami nosi v svojim sercu z zlatimi čerkami zapisane une prežlahtne besede, ktere so naš sedanji svitli Cesar pred dvema mescama na krajnski meji izgovorili

govorili rekoč: „Serčno me veselí stopiti v tisto deželo, ktere zvestoba se ni omajala tudi v naj hujših časih.“

„In letó, gospodje moji! bo veljalo tudi zanaprej in zavselej od cele naše krajnske dežele, in sosebno od te prijazne dolenske strani. Gotovo tedaj zadenem nar serčnejši misli vsaciga med nami, če zdaj svoj glas povzdignem in iz globočine serca zakličem: Naj nam Bog še dolgo ohrani našiga milostljiviga Cesarja; — naj še dolgo in srečno živijo naš dobrotljiv oče, Franc Jožef!“

Na te besede je zadonelo serčno „Živijo“ od vsih strani, in razšlo se je zbirališe polno veseliga zaupanja v srečno prihodnost naprav blagoserčnosti našiga milostliviga Cesarja. R.....

Iz Vipave 9. julija 1850.

Kakor drugod smo tudi tukej 1. dan t. m. slovesno obhajali vpeljanje nove sodnije. Vedno bo ta slovesni dan vsim pričijočim v spominu ostal! „Novíce“ so že tudi naznanile vstanovitev Vipavske srenje na vstavni podlagi osnovane, in zares tudi ta dan je bil slovesno obhajan. Po dokončanih opravilih je bilo gostovanje pri tukajšnjim okrajnim poglavarju g. baronu Šmidburgu.

Danes dopoldan ob 9. uri pa smo tukaj imeli že pervo javno (očitno) ravnanje v kazenskih pravdah po novi postavi. Sodba je bila zastran pregrehe zoper telesno varnost po §. 183. II. razdelka kazenske knjige. Toženi je bil na 3 dni v ječo obsojen. — To očitno ravnanje je pričam in poslušavcam močno dopadlo, in pri razhodu po dokončani pravdi se je slišal med njimi pogovor: „To je lepo! tako je prav!

Začetik javniga ravnanja v kazenskih pravdah je tedej storjen, in zopet smo eno imenitno stopnjo v vstavnih naredbah naprej stopili.

Kaj, de so bili svitli cesar na Krajnskim najpriserčniši sprejeti?

V serce veseliti je moglo sleherniga praviga domorodca, ko je v „Ljubljanskim Časniku“ bral, de iz zanesljiviga vira se vé, de so bili cesar v svojim popotvanju v Terst nar priserčniši sprejeti na Krajnskim. To nam kliče: „Slovensko serce je celo! Slovenski duh še ni popačen! Slovenec priserčno ljubi svojiga deželskiga očeta.“

Čemu je pa ta lepa naklonjenost Slovenca do njegoviga cesarja perpisati? Pred vsim drugim dvema rečéma: a) „Edinosti“ v katoljški véri, in slovenskimu pobožnimu duhu; b) „edinosti“ v slovenski narodovnosti. Ti réči ste tako jasni, de ni treba dokazovanja; torej ni nič bolj za naprej želeti, kakor edinosti v katoljški véri brez vsiga razdertja, in pa edinosti v slovenski narodovnosti, zvestobe samim sebi, ker kdor sebe zaničuje, tudi druziga ne ljubi. —r—

Ozír po svetu.

Kakó se časi spreminjajo! V létu 1769 se je neka kmetijska družba na Francozkim posvetovala: ali je dobro, de se tudi kmetje brati, písati in rajtati učé. Večina te družbe je sklenila: „de ni dobro“. Kakó drugač je zdej! vsak, kdor za omíko človeškiga rodú pošteno misli, želí, de bi vsak kmet in rokodelc brati. in pisati in rajtati znal. —

V nekterih krajih Amerike je postava, de kdor ne zna brati in pisati, ne vživa vsih pravic, ki deržavljanam grejo. —

Med Dagestani, precej divjím ljudstvu v Azíi, se ne sme nihče oženiti, ki ni na odločenim prostoru 100 sadnih drevés zasadil; za tó se pa vidíjo tam tudi celi gojzdi sadnih drevés.

Novičar iz mnogih krajev.

Dve nar imenítniši prigodbi pretečeniga tedna, kteri greste od ust do ust ste bile: pervič, de so milostljivi cesar 9. dan t. m. ukazali, de naj se 109 óseb deželskiga in duhovskíga stanú, ki so se Ogerskiga punta vdeležili in ki so bili od 1 do 10 lét v ječo obsojeni, iz ječe izpustí. Kakšno veselje je ta milostni ukaz sploh obudil, se clo ne da popisati. Druga novica, ktere pa nihče ni pričakoval, je, de so cesar na svèt svojih ministrov feldcajgmajstra Haynau-a, ki je bil dosihmal od cesarja postavljeni samooblastnik na Ogerskim, nanaglama in popolnama njegove službe odstavili in mu ukazali, de se ima v pokojni stan podati. Vsi Dunajski časopisi so v tem edinih misel, de je cesarja k tem ukazu nepokoršina imenitniga vojskovodja prisilila, ki, brez de bi bil peslednji čas na povelja cesarjeve in ministerske porajtal, je le svojoglavno ravnal. Brez pokoršine pa tudi nar vikših mož se ne da vladarstvo prav izpeljati. Haynau je tedaj stopil iz svoje visoke službe; kdo bo njegov namestnik se še ne vé. On pa se bo, kakor nekteri časopisi naznanijo, v Gradec v pokojni stan podal; drugi pa pravíjo, de gré na Nemško v svojo domovíno Kassel nazaj. — Zlo se govorí, de se bo 80,000 vojakam avstrijanske armade slovó dalo, kér se ni nobene vojske bati. Bog daj, de bi se ta vesela novíca tudi zares spolnila, po kteri se ne bo le veliko stroškov, ki jih vojašina deržavi prizadene, prišparalo, ampak tudi kmetijstvu in obertnijstvu veliko delavne pripomoči dalo. — Kér bo telegraf kmalo po celim cesarstvu napravljen, so že tudi na Laškim, Ogerskim in Horvaškim postave razglašene, de kdor telegrafni drat poškodje, pokončá ali vkrade, zapade v ječo od 6 mescov do 5 lét po velikosti hudobije. — Ministerstvo uka je ukazalo, de naj vradíje (gospóske) dobro na to pazijo, de šolski učeniki po deželi svoje plačilo gotovo dobé. — Od ministerstva naukazana česka prestava deržavljanskih postavnih bukev (bürg. Gesetzbuch) je — po naznanilu časopisa „Union“ — že večidel dokončana in pride kmalo v natis. Tudi slovenska prestava bi bila že lahko dokončana — ali od nje ni duha ne sluha! — Ministerstvo je ukazalo, de, dokler se postave zavolj politiških ženitovanskih dovolitev natanjko ne vravnajo, naj po deželi dovolitve tiste soseske, iz ktere je ženin, veljavno moč imajo. — Soseska Manersdorf v Estrajhu je za svojiga župana svojiga gruntniga gospoda izvolila — kér je pa grajšina cesarjeva bila, in kér je tedaj cesar sam gruntni gospod bil, je cesar za župana v Manersdorfu izvoljen bil. — Poprejšnimu deželnimu poglavarju Krajnske dežele grofu Welsersheimbu so podelili cesar komturni križ Franc-Jožefoviga reda zavolj njegove dolge in zveste službe. — Rusovski car Miklavž je poslal našimu cesarju 40 kišt mašniga oblačila s tem namenam, de naj se razdelí po ogerskih cerkvah, ktere so bile o lanjskim puntu obropane. — Kér na Erdeljskim in Ogerskim kobilice hudo škodo delajo, je znajdel nek kolár mašíno, s ktero se da ta merčes naglo in dobro poloviti. Dozdej so jih že 5000 ogerskih vagánov (mecnov) polovili. — Vladika Černogorski se je spet domú vernil, ker so mu zdravniki rékli, de za njegovo bolezin ni nobene pomoči. „Če je taka„ — je neki rekel — „pa hočem domá umreti. — „Na Krajnskim so bili pretečeni teden sèm ter tjè potresi, pa ne hudi. Silno čudno je letašnje

vreme; komej je en dan lepó, že pride vihár, dež in toča. Že se spet sliši iz nekterih krajev, de krompír gnije. — Na Dunaji se je spet kolera začéla, — pa temu se ni čuditi, kér je gotovo, de ta ptujka se bo v naših dežélah ravno tako vdomačila, kakor so se nekdaj kozé, ošpice, francozje i. t. d. — Za pavolo (bombaž) bo lètas hudo prêdlo; na Amerikanskim od kodar jo nar več pride, je lani slabo donesla, in tudi letašnja merzla spomlad ne obeta boljšiga pridelka, — pavolnato blagó bo tedaj v ceni gotovo poskočilo. — Tudi v Salcburgu je vpeljala mestna soseska pasji davek, po kterim se ima za vsaciga psa vsako léto po 2 gold. v srenjsko kaso plačevati. Tudi v Prešburku se pripravljajo k temu davku, po kterim se zamore vsaka srenja za svoje potrebe nektere goldinarje na léto pridobiti. — V Parizu se je unidan poveterni brodnik „Poitevin“ s svojim konjem visoko v zrak podal. Konj je z zavezanimi očmi na podpasih visel pod oblam (balónam); gledavcov je bilo vse polno, dokler je v zraku zginil; pa srečno je spet nazaj prišel. — Graška mestna srenja je za barko, ki bo imé „Radecki“ dobíla, 1000 gold. podarila. — Ni davnej kar je hotel mlad človek iz neke bukvotiskarnice v Parizu, Walker po iménu, Napoljona ustreliti. Pa zasačili so ga poprej, preden je hudodelstvo dopernesel. Vse je sam obstal; zdravniki pa, kteri so njegovo dušno zmožnost preiskali, pravijo, de ni pri pravi pameti. — Kaj se bo s tistim hudodelcam zgodilo, ki je hotel Pruskiga kralja ustreliti, še ni znano. — Boj med Bulgarci in Turki se še ni pomiril. Bulgarski narod je hraber, šteje okoli 6 milijonov duš, in vse je serdito na zatiravce. Tukajšni Turki se strašno bojé, kér mislijo, de Serbi ta punt podpirajo ali pa clo Rusi. Ako je to res, de jih Serbi podpírajo ali pa de je Rusam ta punt ljub, zna to za Turčijo nevarne nasledke imeti, kér je znano, de je Turško cesarstvo že zlo piškavo. De bi pa Rus na skrivnim predelječ v Turčijo ne segel, je treba, de naša vlada pazljivo sledí vse prigodbe téh krajev.

Smešna pa resnična prigodba.

Ni davnej, kar je nék vojvoda na Nemškim popotoval in v mestu N. svoje 3 kočije od kovača preiskati dal: ali ni nikjer nič polomnjeniga? Kér kovač ni nič polomnjeniga za popraviti najdel, gospod je pa vunder rajtingo tirjal, jo je kovač (prisiljen) takóle naredil: „Zató, de sim pod kočíjo zlezel 4 groše; od zadej spet nazaj 8 gr.; zató de sim se dvakrat na glavo udaril 2 gr.; 1 žebelj pribil 4 gr.; kér sim se na perst vdaril 2 gr.; za žganje ½ gr. in za zapitek (Trinkgeld) 16 gr. — v vsim skupej 1 tolar in 16 grošev. — Take rajtinge vojvoda še nikdar ni dobil, se je smejal ín je ukazal, de naj se mu še enkrat toliko plača, kar rajtinga znese.

Smertno oznanílo.

V Ljubljani sta umerla te dni dva vèrla možá, namreč g. Dr. Kleindienst, eden nar bolj učeníh in bistrih pravdosrednikov (dohtarjev pravíce) — in pa g. Bayer, med Ljubljanskimi kovaškimi mojstri edini v Dunajski živinozdravniški šoli poterjeni kovač in konjski zdravnik.

Dopisúmu ***E. v Gracarci.*)

Vi se hvalite v 191. listu Gracarce, de pri naberi za spominek rajnciga g. prof. Kersnika niste „vage v roko vzeli“ in niste pretehtovali, ali mu gré spominek ali ne, ker še drugi slavniši možje nobeniga spominka nimajo. Visoka milest, ktero ste zares v tem skazali!! Ali tudi jez vém, de možje kakor Valvazor in drugi zaslužijo domovinski spominek, in milo je, de ga še nimajo. Pri naberi za Kersnikov spominek pa se ne govorí za narodski spominek, ampak le za znamnje hvaležnosti in spoštovanja, ki ga hočejo poslednji in nekdanji učenci svojimu nepozabljivimu učeniku na grob postaviti.

Ali nam mislite tudi to braniti? Nikar si ne prizadevajte; vse Vaše obrekovanje je zastonj. Ker pa druziga ne morete nič storiti, tak saj tudi ne greníte nekdanjim učencam rajnciga to napravo s svojo neslano pisarijo. Če lih rajnki ni bil v versti tistih mož, kterih slava se po svetu razlega, je bil vunder serčno ljubljen in visoko spoštovan učenik skorej skozi pol stoletja v naši domovíni in nar menj dve tretjini omikanih Krajncov so bili njegovi učenci. In kaj ti bi ne smeli brez vaše krivične „vage“ rajncimu spominka na grob postaviti?! Dajte mertvim saj pokoj v grobu — in nikar ne oskrunite občutkov hvaležnih in udanih učencov!

V Ljubljani 14. julija 1850.

Dr. Klun,
nabiravec doneskov za Kersnikov spominek.

---

3. zvezek slovenske gerlice,

(slovenskih pesem z napevi)

od slovenskiga družtva v Ljubljani na svitlo dajane, je prišel ravno zdej od slavniga gospoda Riharja v red djan na svitlo. Gosp. udje v Ljubljani so naprošeni, ga v pisarnici pri gesp. Brusu brez plačíla sprejeti; gosp. udam po deželi se bo po pošti poslal. — Kdor ta zvezek kupiti želí, ga dobí pri gosp. Blazniku za 15 krajc.

---

*) Pretečeni teden je znani telegraf iz Ljubljane v Novo mesto, in iz Noviga mesta v Ljubljano spet veliko opraviti imel. »Gracarca« je v listu 191. in 192. spet polna starih zvijač in laží iz Ljubljane in Krajnskiga. Mi bi ne bili ne z besedico opomnili te nesnažne pisarije, pa kér so se ti »prijatli domovíne« spet od ene druge straní pokazali, de še mertvim ne dajo mirú v grobu, vzamemo pričijoči sostavek v »Novíce« s to opombo, de — kér v »Novícah« ni za noben drugi spominek, kakor za Prešernov in Kersnikov, povabilo razglašeno bilo, morata le Prešern in Kersnik tista možá biti, kterih »ohne eigentliche Berühmtheit« noče dopisún ***E. na vago djati. »Welche Grossmuth — die muss man loben« mu bo Bertram zapel. Vred.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani 13. mal. serp. gold.	kr.	V Krajnji 8. mal. serp. gold.	kr.
1 mernik pšenice domače	2	—	2	9
1 » » banaške	—	—	1	54
1 » turšíce	—	—	1	27
1 » soršice	—	—	1	38
1 » rèží	1	30	1	27
1 » ječmena	1	20	1	20
1 » prosa	1	20	1	18
1 » ajde	1	27	1	23
1 » ovsa	1	—	1	—

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*